

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

ЗАТВЕРДЖЕНО
Приймальною комісією
Протокол № 2 від 15.02.2021 року
Голова Приймальної комісії
Марія БРАТКО

**Програма
фахового випробування**

Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	013 Початкова освіта
Освітньо-професійна програма:	Початкова освіта
Освітньо-професійний ступінь:	фаховий молодший бакалавр
На основі:	освітньо-кваліфікаційного рівня кваліфікованого робітника та інших категорій

ПОГОДЖЕНО

Проректор з науково-методичної та
начальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

РОЗГЛЯНУТО І ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні циклової комісії
з педагогічної освіти

протокол № 7 від 9.02.2021 р.

Голова циклової комісії Альона ДОЦЕНКО

Київ – 2021

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Професійна підготовка сучасного фахівця в галузі початкової освіти передбачає урахування потреб у забезпеченні професійної мобільності педагогів в ситуації безперервної освіти. Діяльність вчителя початкової школи має відповідати концепції «Нова українська школа», високим вимогам щодо рівня компетентності та здатності постійного самовдосконалення, творчої реалізації виробничих завдань. Разом із засвоєнням базових професійних знань освітній процес має сприяти формуванню у майбутнього спеціаліста таких професійно-особистісних якостей як педагогічне мислення, професіно-педагогічна самосвідомість, професійна ідентичність, розвиток педагогічних здібностей та психологічної готовності до виконання професійних функцій.

Програма фахового випробування для прийому на навчання за спеціальністю 013 Початкова освіта (галузь знань 01 Освіта) є нормативним документом Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, розроблений цикловою комісією з педагогічної освіти на основі Правил прийому до Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, навчального плану та навчальних програм з фахової підготовки.

Програма орієнтована на виявлення у абітурієнтів, що мають диплом кваліфікованого робітника, загальних уявлень про педагогіку, психологію, інші психолого-педагогічні дисципліни, що складають базис освітньої діяльності; первинних уявлень про педагогічну професію, її значимість у суспільстві; місію вчителя початкових класів та організацію освітнього і виховного процесу в початковій школі.

Програма містить перелік тем, завдання, критерії оцінювання знань зі вступу до спеціальності, педагогіки, загальної, вікової і педагогічної психології, анатомії, фізіології і гігієни дітей молодшого шкільного віку, безпеки життєдіяльності, основ красномовства, народознавства, основ початкового курсу природознавства, методики трудового навчання, а також уміння застосовувати ці знання для розв'язання практичних завдань.

На фаховому випробуванні вступник повинен показати:

- наявність знань з анатомії, фізіології та гігієни дітей молодшого шкільного віку, безпеки життєдіяльності, педагогіки, загальної, вікової і педагогічної психології та дисциплін циклу професійно-практичної підготовки;
- аналізувати педагогічні ситуації і пропонувати власний варіант дій у запропонованих ситуаціях, спираючись на теоретичні знання із зазначених вище навчальних дисциплін;
- скласти фрагменти конспектів уроків.

Форма проведення – усне та письмове фахове випробування

Кількість білетів – 30.

Кількість завдань у білеті – 2 (виконання 15 тестових завдань одиночного вибору та аналіз педагогічної ситуації з пропозицією власного варіанту дій).

Оцінювання: завдання оцінюється за 100-бальною шкалою.

Критерії оцінювання подані у таблиці.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
Шкала оцінювання від 100 до 200 балів

Кількість балів (max – 200)	Критерії
До 99	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.
100 – 132	Виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладання, слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач
133 – 166	Виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
167 – 200	Виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Освітнє середовище студента

Становлення ідеї університету. Історія розвитку Київського університету імені Бориса Грінченка. Життєвий і творчий шлях Бориса Дмитровича Грінченка. Сучасна структура КУБГ.

Організація освітнього процесу у Київському університеті імені Бориса Грінченка. Особливості навчання як комунікативного процесу. Роль слухання (аудіювання) у комунікації. Усне мовлення, його види і форми. Спілкування з аудиторією (публікою) під час публічних виступів. Читання, його роль у навчальній діяльності студентів. Види читання. Тематичні виписки. Тези. Конспект. Письмові творчі роботи. Есе. Реферат.

Методи і прийоми роботи з інформацією. Створення смарт-інтернету як необхідна умова навчання в сучасному ЗВО. Система електронного навчання Університету

Я –студент-грінченківець. Поняття «студент». Соціальні портрети сучасного студента і студента Київського університету імені Бориса Грінченка. Бути студентом – відповідально. Від чого залежить ефективність діяльності студента. Права та обов'язки студентів-грінченківців. Перспективи щодо працевлаштування після закінчення Університету. Студентська група.

Професійне становлення майбутнього педагога.

Загальна характеристика педагогічної професії. Сутність і функції педагогічної діяльності. Становлення і розвиток педагогічної професії.

Особливості педагогічної діяльності. Структура педагогічного спілкування. Стили педагогічного спілкування.

Вимоги до особистості педагога. Учитель як суб'єкт педагогічної діяльності. Професійно зумовлені вимоги до особистості вчителя. Роль особистісних якостей вчителя в педагогічній діяльності.

Саморозвиток та самовиховання майбутнього педагога. Цілі та їх досягнення. Нові корисні звички – шлях до успіху. Формування професіоналізму. Особистісне та професійне самовизначення та самовдосконалення. Як обрати успішний шлях.

Професійна етика вчителя. Етика взаємин педагога. Взаємини «вчитель - учень». Взаємини «вчитель – батьки». Норми педагогічної моралі. Категорії педагогічної етики. Педагогічний такт. Соціальна позиція педагога. Вимоги до вчителя початкових класів.

Розвиток педагогічних здібностей майбутнього педагога. Структурні компоненти педагогічної майстерності. Професійно-педагогічні здібності. Характеристика основних груп здібностей.

Рекомендована література.

1. Волинець К. І. Вступ до спеціальності : початкова освіта : модуль 2 : навч. посіб. / К.І. Волинець, О.М. Ващенко, Т.В. Кравченко ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Пед. ін-т. – К. : [Київ. ун-т ім. Б. Грінченка], 2011. – 148 с.
2. Я – студент. Навчальний посібник [Текст]. / за заг. ред. В.О. Огнев'юка. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016.

ПЕДАГОГІКА

Загальні основи педагогіки.

Виникнення і становлення педагогіки як науки. Історичні етапи розвитку педагогіки. Характеристика систем виховання в різні історичні епохи. Виникнення перших шкіл у стародавній Індії, Китаї, Єгипті. Залежність систем виховання від соціальних умов життя.

Зародження елементів педагогічної теорії у працях стародавніх грецьких та римських філософів.

Епоха Відродження, виникнення гуманістичної педагогіки. Життя, наукова та педагогічна діяльність Я.А. Коменського. Стислий нарис подальшого розвитку ідей представників гуманістичної педагогіки XVII-XX ст.

Суть та завдання педагогіки у працях класиків педагогіки: К.Д. Ушинського, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського.

Виховання – найдавніше поняття суспільного розвитку. Походження слова «педагог». У стародавньому Вавилоні, Єгипті учителями були жерці, а в Греції – філософи, поети.

Предмет і об'єкт педагогіки, її функції і завдання. Система педагогічних наук, взаємозв'язки педагогіки з іншими науками. Основні частини педагогіки: загальна педагогіка, теорія виховання, школознавство. Спеціальні галузі педагогіки: дефектологія, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, олігофренопедагогіка, логопедія. Історія педагогіки. Значення класичної педагогічної спадщини. Методики вивчення окремих дисциплін. Шкільна гігієна. Етнопедагогіка.

Методи науково-педагогічних досліджень. Необхідність для вчителя володіти системою методів науково-педагогічних досліджень. Основні напрямки сучасних науково-практичних досліджень педагогічної діяльності, виховання та навчання учнів. Загальне поняття про методи науково-педагогічних досліджень. Діалектичний підхід до педагогічних досліджень. Групи методів науково-педагогічних досліджень: методи роботи з літературою, методи вивчення педагогічного досвіду, дослідницько-експериментальна робота, математичні методи. Різновид методів педагогічних досліджень. Дослідницько-експериментальна робота педагога. Визначення концептуального апарату дослідження. Логіка психолого-педагогічного дослідження.

Методи і основні правила вивчення учнів. Спостереження як метод (види спостережень, наукові вимоги до організації спостережень).

Вивчення шкільної документації, діяльності учнів і педагогів.

Рекомендована література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.П.Волкова. — К.: Академія, 2003.- 576 с.
2. Зайченко І.В. Навчальний посібник. / І.В.Зайченко. – К.: Освіта України, КНТ, 2016. – 528 с.
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка: Підручник. - 3-тє вид., випр. / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко— К.: Знання-Прес, 2008. - 447 с.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручн. / О.Я. Савченко - К.: Грамота, 2012. - 504с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. — К.: Академія, 2009. - 544 с.

ПСИХОЛОГІЯ (загальна, вікова, педагогічна)

Вступ до психології.

Предмет психології, її завдання і методи. Історичні етапи розвитку психології. предмет і завдання психології як науки. Загально-психологічні категорії. Галузі психологічної науки. Принципи та етапи психологічного дослідження. Методи психологічного дослідження.

Розвиток психіки та свідомості. Історія розвитку психіки. Відмінність психіки людини від психіки тварин. Поняття про свідомість, її особливості та функції. Структура

свідомості. Рівні вияву психіки людини. Філогенетичні та онтогенетичні фактори формування свідомості.

Пізнавальні процеси.

Увага. Поняття про увагу, її критерії та функції. Теорії та фізіологічні основи уваги. Види уваги. Властивості уваги та їх розвиток.

Відчуття і сприймання. Поняття про відчуття. Класифікація різновидів відчуттів. Поняття про сприймання. Фізіологічні основи сприймання. Класифікація і види сприймання.

Пам'ять. Поняття про пам'ять. Функції та теорії пам'яті. Види пам'яті та їх особливості.

Мислення і мовлення. Поняття про мислення, його особливості. Розумові дії та операції мислення. Форми та види мислення. Індивідуальні особливості мислення. Фізіологічні основи мовлення. Види мовлення та їх характеристика

Уява. Поняття про уяву, її функції та особливості. Види уяви, їх особливості. Фізіологічні основи процесів уяви. Форми уяви.

Емоційно-вольова сфера.

Емоції та почуття. Поняття про емоції та почуття, їх особливості. Функції емоцій та почуттів. Фізіологічні основи переживання людиною емоцій та почуттів. Вияви емоцій та почуттів. Види емоцій та почуттів. Вищі почуття. Форми переживання емоційних станів людиною

Воля. Поняття про волю як психологічну категорію, її функції. Філософські основи вольової регуляції. Аналіз вольових дій. Психологічна структура вольового акту. Вольові якості особистості.

Психологічна характеристика особистості та діяльності.

Загальне поняття про особистість та діяльність. Поняття про особистість як центральну психологічну категорію. Теорії особистості. Структура особистості. Особистість як суб'єкт і об'єкт міжіндивідуальних взаємин. Самосвідомість, її функції та структура. Активність і діяльність. Поняття про діяльність, її функції. Зміст структури діяльності. Засоби діяльності. Механізм формування навички. Основні види діяльності. Поняття про спілкування, його структура. Види, засоби та функції спілкування. Конфлікти в спілкуванні, їх причини та способи врегулювання.

Темперамент. Поняття про темперамент. Критерії темпераменту. Історія розвитку вчення про темперамент. Тип вищої нервової діяльності та темперамент. Психологічна характеристика типів темпераменту.

Характер. Поняття про характер. Історія його вивчення. Фізіологічні основи характеру. Структура рис характеру та його виразні ознаки. Акцентуації характеру. Механізми формування характеру людини в онтогенезі.

Здібності. Поняття про здібності, їх природу. Ознаки наявності здібностей до певного виду діяльності. Види здібностей та рівні їх прояву. Механізми розвитку здібностей.

Основи вікової психології.

Загальні питання вікової психології. Місце вікової психології в системі наукового знання. Витоки вікової психології як науки.

Психічний розвиток новонародженого та немовляти. Анатомио-фізіологічні особливості немовляти. Структура періоду немовляти
Психологічні особливості дітей раннього віку. Соціальна ситуація розвитку дітей раннього віку. Динаміка провідної діяльності в ранньому віці. Особливості розвитку

пізнавальної сфери дитини раннього віку. Формування особистості дитини раннього віку. Криза 3-х років.

Психічний розвиток дитини дошкільного віку. Соціальна ситуація розвитку дитини дошкільного віку. Ігрова діяльність - провідна для дошкільного віку. Розвиток пізнавальної сфери дошкільнят. Базові особистісні новоутворення дитини дошкільного віку. Шкільна зрілість дошкільнят, її зміст та складові компоненти.

Психологічні особливості молодшого школяра. Соціальна ситуація розвитку учня початкової школи. Взаємини молодшого школяра з дорослими та ровесниками. Учіння як провідна діяльність молодшого шкільного віку. Новоутворення пізнавальної та особистісної сфер молодшого школяра.

Психологічні особливості підлітка. Вплив фізичного та фізіологічного розвитку підлітка на його психіку. Соціальна ситуація розвитку підлітків. спілкування підлітків з дорослими. Спілкування підлітків з ровесниками. пізнавальні надбання підліткового віку. Особистісні зміни підлітків.

Психологічні особливості старшого школяра. Соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці. Розумовий розвиток юнаків. Формування особистості в юнацькому віці.

Психологія навчання, виховання та діяльності вчителя.

Закономірності навчального процесу. Мотивація навчальної діяльності. типи мотивації навчальної діяльності. Сутність і розвиток навчальної мотивації. Операції і способи навчальної діяльності. психологія типів і видів навчання. Психологічна характеристика типів навчання. Психологічна характеристика видів навчання. Проблемне навчання. Програмоване навчання. Алгоритмізоване навчання. Психологічні особливості засвоєння учнями знань. Психологічні особливості засвоєння учнями наукових понять. Психологічні умови формування навичок.

Закономірності виховного впливу. Виховний вплив. Психологічні основи організації самовиховання. Психологія перевиховання.

Загальна характеристика педагогічної діяльності. Психологічна структура педагогічної діяльності. Формальні психологічні характеристики педагогічної діяльності. Педагог як суб'єкт педагогічної діяльності. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія в педагогічній діяльності. Педагогічні здібності. Психологічна характеристика педагогічної майстерності і стилів педагогічної діяльності. Психологія особистості вчителя. Психологічна характеристика особистості вчителя. Професійна самосвідомість вчителя. Професійна відповідність (придатність) вчителя.

Рекомендована література

1. Вікова психологія. Навч. посіб. / [Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В.]. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: [навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів] / [О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук ін.]. – К.: Каравела, 2012. – 400 с.
3. Загальна психологія: [підручник для студ. вищ. навч. закладів] / [О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук ін.]; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К.: Каравела, 2011. - 464 с.
4. Загальна психологія. Навч. посіб. / [Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В.]. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.
5. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник / Максименко С.Д. - К: «Центр навчальної літератури», 2004. – 222 с.
6. Павелків Р.В. Загальна психологія: підручник / Павелків Р.В. - К.: Кондор, 2012. – 576 с.

7. Павелків Р.В. Вікова психологія: підручник / Павелків Р.В. – К.: Кондор, 2011. – 469 с.
8. Педагогічна психологія. Навч. посіб. / [Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В.]. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.

ОСНОВИ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Природні системи та закономірності їх існування. Сонячна система. План і карта.

Ґрунт.

Вступ. Предмет і завдання курсу «Основи початкового курсу природознавства».

Всесвіт. Космічні системи. Сонячна система. Сонячна система. Сонце. Місяць. Метеори. Метеорити. Земля – планета Сонячної системи. Добовий та орбітальний рух Землі. Форма і розміри Землі. Докази кулястості Землі. Орбітальний рух Землі та його наслідки. Добове обертання та його наслідки.

План і карта. Орієнтування та способи. Азимут. Масштаб. Вимірювання відстані на карті та місцевості. Ґрунти.

Географічні оболонки Землі. Фізико-географічна характеристика України.

Літосфера. Будова літосфери та її рухи. Внутрішні сили Землі. Основні форми поверхні Землі. Види ендегенних процесів, їх характер та роль форм.

Атмосфера, її структура. Склад повітря. Циркуляція. Фізичні властивості повітря. Процеси в атмосфері. Ведення спостережень за погодою. Фізико – географічна характеристика України.

Жива природа. Рослини і тварини. Гриби та лишайники.

Жива природа. Рослини. Значення рослин у природі і житті людини. Основні особливості рослин. Систематика рослин. Життєві форми рослин. Основні органи рослин. Корінь. Пагін. Стебло. Видозміни пагонів. Листок. Репродуктивні органи рослин. Квітка. Запилення та запліднення. Насіння та плоди. Види розмноження рослин. Рослинні товариства. Болота та луки. Сезонні зміни в рослинному світі та їх причини.

Жива природа. Тварини. Царство тварини: загальні відомості. Значення тварин у природі й житті людини. Основні ознаки тварин. Систематика тварин. Характеристика безхребетних: тип найпростіші - евглена зелена та інфузорія туфелька. Характеристика типу губки. Основні ознаки класу комахи: зовнішня будова, органи смаку, нюху, видільна система, травна система, кровоносна система. Статева система.

Гриби та лишайники. Царство гриби. Характерні ознаки царства. Систематика тварин. Морфологія грибів. Живлення, розмноження. Цвільові гриби, дріжджі, гриби-паразити (іржасті гриби, ріжки, картопляний гриб, гриби-трутовики). Шапкові гриби, їстівні та отруйні гриби. Роль грибів у природі і народному господарстві. Заходи у боротьбі з паразитичними грибами рослин, тварин і людини. Лишайники Будова слані лишайника, Форма слані лишайника. Морфологічні ознаки лишайників. Розмноження лишайників. Характерні біологічні особливості лишайників. Живлення . Значення лишайників у природі та народному господарстві.

Рекомендована література

1. Білявський Г.О. Основи екологічних знань / Г.О. Білявський. –Київ:Либідь, 2000.-307 с.
2. Мороз В. Л. Ботаніка з основами екології / В. Л. Мороз. – Київ, 2013. – 345 с.
3. Федрак І. О. Загальне природознавство / І. О. Федрак. – Прилуки: АІР-Поліграфія, 2011. – 371 с.
4. Яришева Н. Ф. Основи природознавства. Природа України / Н.Ф. Яришева. – Київ: Вища школа, 1997. – 418 с.

ОСНОВИ КРАСНОМОВСТВА

Історична риторика.

Вступ. Риторика як наука. Основні поняття класичної риторики. Основні завдання риторики. Основні розділи риторики. Зв'язок риторики з іншими науками.

Історичний розвиток риторики і красномовства. Герої і боги красномовства. Антична риторика. Міфологія красномовства. Риторика давньої Греції та Риму. Вітчизняна риторика (І. Вишенський, Г. Сковорода, Ф. Прокопович).

Риторика в епоху Нового часу. Теоретики ораторського мистецтва Нового часу.

Сучасне теоретичне красномовство.

Інвенція, диспозиція, елокуція, акція - основні розділи класичної риторики. Інвенція. Основні закономірності риторики, концепція, моделювання аудиторії, стратегія і тактика, комунікативні ознаки мовлення. Диспозиція. Основна частина диспозиції. Виклад. Дедуктивний, індуктивний, аналогічний, стадійний, концентричний методи викладу. Аргументація. Теза. Аргумент. Закон логіки. Аналогічна аргументація. Демонстрація. Елокуція. Тропіка. Тропи. Метафора. Метонімія. Риторичні запитання, звертання, оклик, порівняння. Акція інтонування. Техніка дихання і техніка мовлення.

Рекомендована література

1. Коваленко С.М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.
2. Колотілова Н.А. Риторика. Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 232 с.
3. Сербенська О.А. Культура усного мовлення. Практикум: Навчальний посібник. – Київ: центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
4. Климова К.Я. Основи культури і техніки мовлення: Навч. Посібник. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Ліра – К, 2007. – 240 с.
5. Олійник Г.А. Виразне читання. Основи теорії. Посібник для вчителів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 224 с.
6. Олійник Ольга, Шинкарук Василь. Культура мовлення. Навчальний посібник. – К.: кондор, 2008. – 296 с.
7. Єлісєвич Ю.П. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення: Навчальний посібник / За ред. В.В. Різуна. – К.: Атіка, 2008. – 204 с.
8. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – Вища шк., 2006. – 311 с.
9. Семенов О.М. Культура наукової української мови: навч. посіб. / О.М. Семенов. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 216 с.

НАРОДОЗНАВСТВО

Місце і значення виразного читання в педагогічному процесі та професійній підготовці вихователя.

Вступ Зміст і завдання курсу «Народознавство».

Походження українського народу. Розселення та етнічний склад народу України.

Поселення та народне житло. Українська народна та національна символіка. Народний одяг. Народна кулінарія.

Громадський побут українців. Основні галузі господарства і заняття українців. Народні знання і світоглядні уявлення українців. Звичай та обряди українців.

Усна народна творчість українців. Жанрова характеристика українського фольклору. Специфічні особливості колісанок. Характеристика українських скоромовок та лічилок. Класифікація прислів'їв та загадок.

Етнографічні особливості інших народів України та сучасні етнічні процеси.

Рекомендована література

1. Артюх Л.Ф. Звичаї українців у народному календарі / Л.Ф. Артюх. – Київ: «Балтія-Друк», 2012. – 224 с.
2. Баран В.Д. Історичні витоки українського народу / В.Д. Баран, Я.В. Баран; НДІ українознав. М-ва освіти і науки України, Ін-т археол. НАН України. - К.: Генеза, 2005. – 208 с.
3. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. / А. М. Богуш, Н.В. Лисенко. – Київ : Вища шк., 2002. – 407 с.
4. Грушевський Марко. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. – К.: Либідь, 2006.
5. Дмитренко М. Символи українського фольклору: Монографія / М. Дмитренко. — К.: УЦКД, 2011. — 400 с.
6. Ігнатенко І. Етнологія для народу. Свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування українців / І. Ігнатенко. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 320 с.
7. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість: Підручник. – 3-тє вид., стер.-К.: Знання-Прес, 2005. – 591 с.
8. Лозко Галина. Українське народознавство. 3-є вид., доповнене та перероблене. – К.: Видавництво "АртЕК", 2006.– 472 с.
9. Лукашенко Т. Українські обереги своїми руками / Т. Лукашенко. – Х.: Віват, 2015. – 224 с.
10. Чегусова З., Кара-Васильєва Т. Декоративне мистецтво України ХХ ст. / З. Чегусова, Т. Кара-Васильєва. – Київ: Либідь, 2014. – 280 с.

МЕТОДИКА ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ

Загальні основи методики трудового навчання в початковій школі.

Вступ. Завдання і зміст курсу «Методика трудового навчання з практикумом». Інструктаж з правил техніки безпеки.

Аналіз програм трудового навчання. Принципи, що визначають зміст трудового навчання в початкових класах. Структура програм. Формування у учнів політехнічних знань про властивості, технології одержання і обробки паперу, картону, волокнистих матеріалів тощо. Формування елементарних прийомів роботи з використанням інструментів і пристроїв для обробки різних матеріалів. Формування політехнічних умінь виконувати роботу за зразком, рисунком, ескізом, кресленням.

Структура уроку трудового навчання в початкових класах. Урок як основна форма організації освітньої роботи і трудового навчання. Специфіка уроків трудового навчання у початкових класах. Вимоги до уроків трудового навчання. Структура уроку трудового навчання: організаційна частина, повідомлення теми та мети уроку, аналіз зразка чи його графічного зображення, конструювання виробів, планування трудового процесу, проведення технологічних операцій, перевірка виробів, їх оцінка, прибирання робочих місць.

Методи і принципи трудового навчання. Інструктаж – як сукупність методів навчання. Поняття про методи і прийоми навчання. Особливості методів трудового навчання за джерелом інформації та видами діяльності учнів. Інструктаж як сукупність методів навчання. Види інструктажу.

Планування уроків трудового навчання. Розробка плану - конспекту уроку. Безпосередня підготовка до уроку. Форми навчальної роботи на уроках праці. Організація фронтальної, групової та індивідуальної роботи. Здійснення на уроках диференційованого підходу до учнів. Використання під час уроків ІКТ та ТЗН.

Позаурочна робота з трудового виховання в початковій школі. Експерсії і їх значення для ознайомлення дітей з виробництвом. Основні завдання позаурочної роботи. Зміст і організація позаурочної роботи з трудового навчання і виховання учнів початкових класів. Керівництво позаурочною практичною роботою учнів.

Робота з папером і картоном.

Короткі відомості з історії виникнення паперу. Класифікація паперу і картону. Виготовлення колекції паперу і картону. Фізичні, механічні та технологічні властивості паперу, його декоративні особливості. Класифікація паперу і картону. Фарбування паперу.

Формування художніх виробів із смуги паперу в техніці переплетення. Технологія виготовлення паперу.

Аплікація як образотворчий засіб види аплікаційних робіт Місце аплікації у образотворчому мистецтві та художній промисловості. Геометричні та рослинні орнаменти. Тематичні аплікації. Матеріали для аплікації. Техніка виконання аплікаційних робіт. Шаблони, трафарети, штампи. Поняття про шаблони і їх застосування. Види шаблонів. Методика роботи з шаблонами трафаретами, штампами.

Українська витинанка. Характерні особливості витинанок. Техніка виготовлення витинанок. Методика виготовлення витинанок в початковій школі. Орігамі. Елементи графічної грамоти в початковій школі.

Конструювання об'ємних виробів з паперу і картону.

Виготовлення іграшок саморобок.

Робота з тканиною та волокнистими матеріалами.

Тканини та волокнисті матеріали. Їх класифікації. Колекція видів тканин. Методика виготовлення аплікації з тканини. Шви для ручного шиття. Методика виготовлення м'якої іграшки.

Вишивка як джерело з народознавства на заняттях з трудового навчання. Національні візерунки і орнаменти. Композиція вишивок. Матеріали, інструменти і пристосування для вишивання. Техніка вишивання – двобічна і однібічна. Методика навчання учнів початкових класів вишиванню.

Виготовлення персонажів пальчикового театру. Іграшки з ниток.

Робота з різними матеріалами.

Аплікація з природного матеріалу. Виготовлення об'ємних виробів з природних матеріалів. Методика роботи з природними матеріалами в початковій школі. Методика виготовлення іграшок з поролону в початкових класах. Карбування на уроках трудового навчання в початковій школі. Виготовлення виробів з вторинних матеріалів. Методика роботи з пластичними матеріалами.

Рекомендована література

1. Веремійчик І.М. Методика трудового навчання в початковій школі.-Тернопіль, Мальва-ОСО, 2013.
2. Терещук А.І. Трудове навчання. Методичні та дидактичні матеріали / Терещук А.І., Коберник О.М. – Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2012. – 160 с.
3. Молотова В.Н. Декоративно-прикладное искусство. Уч. пос. 2010. – 288с.
4. Николсон С. Большая книга поделок Создаем произведения искусства своими руками!, 2012. - 240с.
5. Хорунжий В.І. Практичні роботи в навчальних майстернях. - К.: Вища школа, 1989.

Вступ. Загальні закономірності росту та розвитку дітей і підлітків. Анатомія та вікова фізіологія опорно-рухової системи. Внутрішнє середовище організму (кров, лімфа).

Предмет, завдання, методи анатомічних та фізіологічних досліджень. Визначення змісту вікової фізіології і шкільної гігієни. Шкільна гігієна в майбутній професійній діяльності учителя. Поняття про структурну і функціональну організацію організму. Загальна характеристика основних закономірностей росту і розвитку дітей і підлітків.

Поняття росту і розвитку. Вплив середовища на ріст і розвиток. Основні закономірності росту та розвитку дітей і підлітків. Акселерація (поняття і причини). Вікова періодизація.

Загальний огляд будови і функцій організму. Рівні організації тіла людини: клітина, тканина, органи, система органів, організм. Саморегуляція — універсальна властивість організму. Нервова і гуморальна регуляція функцій організму.

Поняття про здоров'я. Складові та чинники здоров'я. Здоровий спосіб життя та його складові. Формування здорового способу життя на основі традицій українського народу. Взаємозалежність між духовним життям і фізичним здоров'ям людини. Розвиток самосвідомості людини і здоровий спосіб життя. Поняття про геронтологію як науку. Загальні відомості про довголіття. Критерії біологічного віку.

Анатомія та вікова фізіологія опорно-рухової системи. Патології фізичного розвитку дітей. Біологічне значення опорно-рухової системи. Загальні відомості про скелет: форма, з'єднання, будова і хімічний склад кісток, ріст кісток, частини скелета. Вікові особливості кісток та скелета. Запобігання викривленню хребта і розвитку плоскостопості. Комплекс вправ для профілактики порушень постави. Комплекс вправ для виправлення (корекції) сутулості.

Загальні відомості про будову м'язів та їх основні групи у людському тілі. Розвиток рухів у дітей. Вікові особливості м'язового апарату. Профілактика та перша медична допомога при травматичних пошкодженнях опорно-рухового апарату.

Значення фізичної культури у розвитку опорно-рухового апарату в дітей та підлітків. Недостатній рівень рухової активності – гіподинамія, як фактор ризику. Гігієнічні вимоги до навчальних меблів та робочої пози учня. Гігієнічні основи фізичного виховання учнів. Внутрішнє середовище організму: кров, лімфа, тканинна рідина.

Вікові особливості крові і кровообігу. Біологічне значення крові. Склад крові: плазма, формені елементи. Імунітет. Роль І.І. Мечникова у створенні вчення про імунітет. Інфекційні хвороби і боротьба з ними. Хвороби, пов'язані з порушенням функцій імунної системи (ревматизм, алергічні хвороби, СНІД). Загартування організму дітей і підлітків. Вікові особливості крові.

Кровообіг. Біологічне значення кровообігу. Будова і робота серця. Серцевий цикл. Регуляція роботи серця. Вікові зміни серця. Велике і мале коло кровообігу. Кровоносні судини: будова, функції. Регуляція роботи судин. Вікові особливості кровоносних судин. Особливості кровообігу плоду.

Профілактика та перша медична допомога при серцево-судинних захворюваннях і кровотечах. Шкідливий вплив куріння й вживання алкоголю на серце і судини.

Анатомія та вікова фізіологія дихальної системи. Вікові особливості травлення, обміну речовин і енергії. Харчування дітей. Вікові особливості процесів виділення.

Анатомія та вікова фізіологія дихальної системи. Біологічне значення дихання. Загальна будова органів дихання (носова порожнина, носоглотка, гортань, трахея, бронхи, легені). Дихальні рухи (механізм вдиху і видиху). Типи дихання. Глибина і частота дихання. Газообмін у легенях і тканинах. Регуляція дихання. Особливості

збудливості дихального центру у дітей. Вікові особливості будови і функції органів дихання. Валеологічне значення носового дихання.

Валеологічна оцінка мікроклімату приміщення. Гігієнічні вимоги до мікроклімату приміщення та перебування дітей та підлітків на повітрі. Особливості дихання під час спокою та фізичної роботи. Дихальні вправи для формування правильної дикції.

Причини розладів дихання та перша допомога при них. Перша допомога при зупинці дихання: у разі утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою.

Вікові особливості травлення, обміну речовин і енергії. Принципи оздоровчого харчування. Біологічне значення травлення. Система органів травлення: будова, функції. Особливості травлення в ротовій порожнині, шлунку, кишечнику. Регуляція травлення. Вікові особливості травлення. Профілактика шлунково-кишкових захворювань.

Обмін речовин як основна функція життя. Обмін білків, жирів, вуглеводів. Водний і мінеральний обмін. Вітаміни. Збереження вітамінів в їжі. Недостатнє харчування та його наслідки: дистрофія, обмеження росту, затримка статевого дозрівання. Надмірне харчування, ожиріння. Зміни в організмі при ожирінні. Вікові особливості пластичного та енергетичного обміну. Харчування. Харчовий раціон.

Валеологічні та гігієнічні основи харчування учнів. Значення та фізіологічні принципи раціонального харчування. Оздоровче та лікувальне харчування. Роздільне і змішане харчування. Вегетаріанство як система харчування. Калорійність добового раціону. Якісний склад добового раціону. Режим та організація харчування.

Вікова фізіологія та гігієна сечовидільної системи. Шкіра. Біологічне значення процесів виділення. Органи виділення людини.

Будова і функції сечовидільної системи людини. Механізм утворення первинної і вторинної сечі. Вікові особливості сечовидільної системи. Запальні явища сечовидільної системи. Утворення каменів в нирках, можливі причини каменеутворення. Профілактика захворювань сечовидільної системи.

Будова і функції шкіри. Профілактика захворювань шкіри. Гігієна шкіри. Принципи загартування організму. Профілактика і перша допомога при тепловому, сонячному ударах, опіках та обмороженнях.

Ендокринна система. Вікові особливості нервової системи, вищої нервової діяльності, аналізаторів. Гігієна навчально-виховного процесу в дошкільних закладах.

Ендокринна система та її вікові особливості. Загальні закономірності діяльності залоз внутрішньої секреції. Гормони. Вплив гормонів на ріст і розвиток організму. Щитоподібна залоза. Паращитоподібні залози. Гіпофіз. Епіфіз. Надниркові залози. Вилочкова залоза. Підшлункова залоза. Статеві залози. Статеве дозрівання. Статеве виховання учнів. Захворювання ендокринної системи: причини, ознаки, профілактика.

Вікові особливості нервової системи, вищої нервової діяльності, аналізаторів. Біологічне значення, загальний план будови нервової системи. Вікові зміни морфофункціональної організації нейрона. Рефлекси. Рефлекторна дуга. Спинний мозок: будова, функції, особливості розвитку. Головний мозок: будова, функції, особливості розвитку.

Значення праць І.М. Сеченова та І.П. Павлова у вивченні функцій кори великого мозку. Умовні та безумовні рефлекси. Гальмування умовних рефлексів. Аналітико-синтетична діяльність. Перша і друга сигнальні системи. Увага. Пам'ять. Роль І.М. Сеченова і І.П. Павлова у створенні вчення про ВНД. Типи ВНД. Темперамент. Характер.

ВНД дитини та характеристика основних етапів її розвитку. Сон, його значення. Фізіологія сну. Гігієнічна організація сну. Стрес та його вплив на розвиток дитини. Шкідливий вплив куріння, наркотиків та вживання алкоголю на нервову систему та дитячий організм у цілому. Профілактика нервово-психічних порушень дитини. Валеологічні та гігієнічні основи психічного розвитку учнів.

Біологічне значення сенсорних систем, або аналізаторів. Вікові особливості аналізаторів. Гігієна аналізаторів.

Гігієна навчально-виховного процесу у початковій школі. Визначення готовності дітей до навчання у школі. Особливості розумової праці. Розумова і фізична працездатність дитини у першому класі. Втома, її фізіологічна сутність і діагностика. Педагогічні основи подолання ранньої втоми. Перевтома як патологічний стан, заходи щодо її запобігання та режим дня дитини в дошкільних установах.

Сон та його гігієнічне значення. Стрес: різновиди, механізм виникнення, біологічне значення.

Рекомендована література

1. Антонік, В.І. Анатомія, фізіологія дітей з основами гігієни та фізичної культури : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / В.І. Антонік, І.П. Антонік, В.Є. Андріанов. - Київ : Професіонал ; Київ : Центр учбової літератури, 2009. - 336 с.
2. Коляденко Г.І. Анатомія людини : підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закладів / Г.І. Коляденко ; М-во освіти і науки України. - 6-те вид. - Київ : Либідь, 2014. - 384 с.
3. Маруненко І. М. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни : курс лекцій / І. М. Маруненко, Є. Неведомська, В. І. Бобрицька ; М-во освіти і науки України, Київський міський педагогічний університет імені Бориса Грінченка. - 2-е вид. - Київ : Професіонал, 2006. - 480 с.
4. Помогайбо, В. Основи антропогенезу : підручник / В. Помогайбо, А. Петрушов, Н. Власенко. - Київ : Академвидав, 2015. - 142 с. –
5. Сидоренко, П. І. Анатомія та фізіологія людини : підручник / П. І. Сидоренко, Г. О. Бондаренко, С. О. Куц. - Київ : Медицина, 2015. - 199 с.

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Теоретичні основи безпеки життєдіяльності

Безпека життєдіяльності як категорія. Актуальність дисципліни «Безпека життєдіяльності». Основні етапи розвитку проблеми забезпечення дисципліни «Безпека життєдіяльності». Поняття сталого розвитку суспільства та його проблеми. Функції, цілі та завдання дисципліни «Безпека життєдіяльності». Об'єкти вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності».

Небезпека. Ризик як оцінка небезпеки. Поняття небезпеки, небезпечних ситуацій. Поняття потенційної небезпеки. Класифікація небезпек. Характеристика небезпечних та шкідливих факторів. Ризик як оцінка небезпек. Системний аналіз у БЖД.

Правові та організаційні основи безпеки життєдіяльності.

Джерела небезпеки життєдіяльності людини та породжені ними фактори. Безпека життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуацій.

Природні небезпеки та техногенні небезпеки. Класифікація природних небезпек. Тектонічні стихійні лиха. Топологічні стихійні лиха. Метеорологічні стихійні лиха. Пожежі. Історичний розвиток техногенних небезпек. Аварії з викидом радіоактивних речовин у навколишнє середовище. Аварії з витоком сильнодіючих отруйних речовин. Аварії на транспорті. Пожежі та вибухи.

Соціальні та політичні небезпеки. Війни. Тероризм. Екстремальні ситуації криміногенного характеру та способи їх уникнення. Соціальна небезпека – алкоголізм. Тютюнопаління.

Комбіновані небезпеки. Природно-техногенні небезпеки. Природно-соціальні небезпеки. Захворювання, які передаються статевим шляхом. СНІД – синдром набутого імунодефіциту. Наркотики та наркоманія.

Небезпеки в сучасному урбанізованому середовищі. Забруднення атмосфери міст. Забруднення міських приміщень. Забруднення питної води в містах. Шумове, вібраційне та електромагнітне забруднення міст. Безпека поведінки людей в умовах міста.

Рекомендована література:

1. Атаманчук П.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. / П.С. Атаманчук, В.В. Мендерецький, О.П. Панчук, О.Г. Чорна – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 276 с.
2. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки: Навч. посібник/ В.В. Бегун, І.М. Науменко - К.:2004. – 328с.
3. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник/В.В. Березуцький, Л.А. Васьковець, Н.П. Вершиніна та ін.; за ред. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
4. Желібо Є.П. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України I-IV рівнів акредитації /Є.П. Желібо, Н.М. Заверуха, В.В.Зацарний; за ред. Є.П. Желібо і В.М. Пічі. — К.: Каравела; Львів: Новий Світ-2000, 2001. — 320 с.
5. Запорожець О.І. Безпека життєдіяльності. Підручник. - К.: ЦУЛ, 2013. - 448 с.
6. Мягченко О.П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 384 с.
7. Цапко В.Г. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. /За ред. В. Г. Цапка. — 3-тє вид., стер. — К.: Знання, 2004. — 397 с.